

SNORRES
KONGESAGAER

FØRSTE BIND

GYLDENDAL NORSK FORLAG
OSLO 1934

OLAV DEN HELLIGES SAGA

”Tore Hund, Gunnstein og Karle drar til Bjarmeland i 1026.”

133.

Den vinteren var kong Olav i Sarpsborg og hadde mange mann hos sig. Da sendte han Karle den håløigske nord i landet i sine ærender. Karle

OLAV DEN HELLIGES SAGA

339

tok veien først gjennom Oplandene og siden nord over fjellet og kom fram i Nidaros. Der fikk han så mye av kongens midler som kongen hadde sendt bud om, og et godt skib som han syntes høvde bra for den reisen kongen hadde eslet ham til, og det var å seile nord til Bjarmeland. Det var meningen at Karle skulde gå i lag med kongen, og de skulde eie varene halvt med hverandre.

Karle styrte skibet nord til Hålogaland tidlig på våren, der slo bror hans, Gunnstein, sig sammen med ham; han hadde sine egne varer å handle med. De var bortimot fem og tyve mann på det skibet. Tidlig på våren seilte nord til Finnmark Tore Hund fikk høre om dette. Da sendte han bud til brødrene og sa han hadde tenkt sig nord ti Bjarmeland om sommeren; han vilde gjerne de skulde seile sammen og så dele likt den fangsten de komtil å få. Karle og hans følge sendte bud til svar at Tore skulde ha fem og tyve mann, slik som de hadde; de vilde også at det gods de vant sig, skulde bli delt likt mellom skibene, men handelen med de varene mannskapet hadde med, skulde holdes utenfor. Men da sendemennene til Tore kom tilbake, hadde han alt latt sette fram en svær langskibs-«busse» (stort, bredt handelsfartøi), som han eide, og gjort den seilferdig. Til mannskap på skibet hadde han huskarene sine, og det var bortimot åtti mann ombord. Tore alene hadde styret for hele denne flokken og rådde for alt det utbytte de kunde få av ferden også.

Da Tore var ferdig, styrte han skibet sitt nordover langs land og møtte Karle og hans følge nord i Sandsvær. Så seilte de avsted alle i følge og hadde god bøl. Gunnstein sa til Karle, bror sin, straks de møtte Tore, at han syntes Tore var vel mannsterk. «Og jeg tror det var rådeligst om vi snudde,» sa han, «og ikke drog avsted slik at Tore har helt overtaket på oss, for jeg tror ikke videre på ham.» Karle sa: «Jeg vil ikke vende tilbake. Men sant å si likevel, hadde jeg visst, da vi var hjemme i Langøy enda, at Tore Hund skulde følge

OLAV DEN HELLIGES SAGA

340

med oss med så mye folk som han har, da skulde nok vi ha hatt flere mann med oss.» Brødrene snakket til Tore om dette, spurte hvad meningen var med at han hadde med sig mange flere mann enn det hadde vært avtalen. Han svarte som så: «Vi har et stort skib som krever mye mannskap, og i slik en farlig ferd syntes jeg gode karer alltid kan komme godt med.»

Så seilte de om sommeren og mest slik som skibene vilde gå. Når det var liten vind, gikk skibet til Karle fortere, men når det frisket på, tok Tore og hans skib dem igjen; de var sjelden helt sammen, men de visste hele tiden om hverandre. Da de kom til Bjarmeland, la de inn til et sted det var handelsplass; der blev det nå merken, og alle de som hadde varer med, fikk dem godt betalt. Tore fikk en mengde gråverkskinn og bever og sobel. Karle hadde også en mengde varer som han kjøpte for, han fikk mange skinnvarer.

Da kjøpstevnet var slutt, seilte de ut gjennom elven Dvina. Nå blev freden med folk i landet opsagt. Da de kom ut til havs, holdt de skibsstevne. Tore spurte om folkene hadde noen lyst på å gå op på land og vinne sig gods. De svarte at det hadde de god lyst på dersom det var fangst for hånden. Tore sa at det var penger å få om det gikk godt. «Men det er ikke umulig at det blir fare for livet på veien.» Alle sa at de vilde prøve dette, om det var noe å vinne på det. Tore sa det var skikken der, når rikmenn dødde, at de skulde

dele løsøret mellom den døde og arvingene hans, han skulde ha det halve eller en tredjedel, stundom mindre. Dette løsøret måtte de så bære ut i skogene, og stundom i hauger, og grave jord over det; noen ganger blev det bygd hus til det. Han sa de skulde legge i vei en dag mot kvelden. Det blev avtalt at ingen måtte løpe fra de andre, og ingen måtte bli igjen når styresmennene sa de skulde gå derfra igjen.

De lot noen folk bli igjen til vakt ved skibene, og så gikk de i land.

Der var det først flate voller og dernest en stor skog. Tore gikk føre og brødrene Karle og Gunnstein efter. Tore sa de skulde fare stilt. «Og riv noe bark av trærne, slik at en kan se fra det ene treet til det andre.» De kom frem i en stor rydning, og i den rydningen stod det en høi skigard, det var en grind i skigarden, og den var låst. Seks mann av landets folk skulde våke over skigarden hver natt to og to, en tredjedel av natten hver. Da Tore og følget hans kom til skigarden, hadde vaktmennene nettop gått hjem, og de som så skulde våke, hadde ikke kommet på vekten enda. Tore gikk bort til skigarden, haket øksen op på den og heiste sig selv efter; slik kom han inn over garden på den ene siden av inngangen. Da hadde Karle og Gunnstein også kommet sig over garden på den andre siden av inngangen. De kom samtidig til grinden, tok fra slåene og lukket op grinden. Så gikk de andre inn i gården. Tore sa:

OLAV DEN HELLIGES SAGA

341

«I denne gården er det en haug, hvor gull og sølv og jord er rørt sammen, dit skal vi gå. Bjarmenes gud, som heter Jomale (finsk Jumala = gud), står også i gården, men det må ingen være så djerv at han røver ham!» Så gikk de til haugen og tok så mye gull og sølv de kunde bære og få med sig i klærne sine; det fulgte mye jord med, som ventelig var. Siden sa Tore at nå fikk de gå. Han sa så: «Nå skal dere brødre Karle og Gunnstein, gå først, og jeg skal gå sist.» Så gikk de alle sammen ut til utgangen.

Tore vendte tilbake til Jomale og tok en sølvbolle som stod i fanget på ham; den var full av sølvpenger. Han helte sølvet ned i brystet på kjortelen sin, og drog hanken som var på bollen, op på armen, og så gikk han til utgangen. Da hele følget hadde kommet ut av skigarden, blev de var at Tore hadde blitt igjen. Karle vendte tilbake for å lete etter ham, og de møttes innenfor grinden; Karle så at Tore hadde sølvbollen med sig. Da rente Karle bort til Jomalen; han så det var en diger halsring om halsen på ham. Karle løftet øksen og hugg sund snoren som ringen var festet i bak på halsen; hugget var så hardt at hodet røk av Jomalen. Det blev et smell så høit at alle syntes det var et under. Karle tok ringen; og så kom de sig avsted. Men i samme stund som smellet hørtes, kom vaktmennene fram i rydningen, og de blåste straks i hornene sine, og så hørte de lurblåst alle vegne omkring sig. De løp bort til skogen og inn

OLAV DEN HELLIGES SAGA

342

i skogen, men bak sig hørte de rop og skrik fra rydningen, det var bjarmene som hadde kommet dit.

Tore Hund gikk sist av alle sine menn; det gikk to mann foran ham og bar en sekk, og i den var det noe som lignet aske. Den stakk Tore hånden nedi og sådde i sporene efter dem, og noen ganger kastet han noe av det fram over folkene. Slik gikk de framover ut av skogen og ut på vollene. De hørte at bjarmehæren kom efter dem med rop og fæl gauling. Så ruste bjarmene fram, ut av skogen og efter dem og op på begge sider av dem, men ingensteds kom bjarmene eller våpnene deres så nær at noen fikk skade av det. Og de skjønnte det kom av det at bjarmene ikke så dem. Da de kom til skibene, gikk Karle og hans folk først ombord, for de kom dit først, og Tore var lengst oppe på land. Straks Karle og hans menn kom ombord, tok de ned teltene og løste landfestet, så heiste de seil, og skibet gikk fort ut mot havet. For Tore og hans folk gikk allting senere; skibet deres var mer tungvint, og da de fikk heist seil, var alt

Karle og hans folk langt fra land.

Nå seilte begge skibene over Gandvik (Hvitehavet). Natten var lys enda, de seilte dag og natt, helt til Karle en dag mot aftenen la til med skibet ved noen øier; der tok de ned seilene og kastet anker og ventet på strømfallet, for det var en stor malstrøm framfor dem. Da kom Tore og hans folk efter med sitt skib, de la sig også for anker. Så satte de ut en båt, Tore og noen mann gikk ombord i den og rodde bort til Karies skib. Tore gikk op på skibet. Brødrene hilste vennlig på ham. Tore bad Karle gi sig halsringen. «Jeg synes det er rimeligst at jeg får de kostbarhetene som blev tatt der, for jeg mener det var min skyld at vi kom unda uten fare for livet. Og jeg synes at du, Karle, førte oss op i stygg fare.» Da sa Karle: «Kong Olav eier halvdelen av alt det gods jeg vinner på denne reisen, jeg hadde tenkt han skulde ha halsringen. Reis til ham du, om du vil; da kan det være han gir dig halsringen, om det er så han ikke vil ha den for det jeg har tatt den fra Jomale.» Da svarte Tore og sa han vilde de skulde gå op på øia og dele fangsten. Gunnstein sa at rett nå skiftet strømmen, så nå var det tid å seile. Så drog de op ankeret. Da Tore så det, gikk han ned i båten og rodde til skibet sitt.

Karle og hans folk hadde heist seil og var alt langt til sjøs før Tore hadde fått op seilet. Så seilte de og hele tiden slik at Karle var fremst, og begge seilte så hardt de vant. Slik gikk det helt til de kom til Gjæsvær; det er den første bryggeplassen når en seiler nordfra. Dit kom begge skibene en dag tidlig på kvelden, de la sig i havn ved bryggeplassen. Tore og hans skib lå inne i havnen, og Karle og hans ytterst. Da Tore hadde fått op teltene, gikk han op på land sammen med en hel del menn, de gikk bort til Karies skib, der hadde de også

OLAV DEN HELLIGES SAGA

gjort sig ferdig da. Tore ropte ut til skibet og bad styresmennene komme i land. Så gikk brødrene og noen mann i land. Nå tok Tore til å snakke om det samme

som før igjen, han vilde de skulde gå i land og bære til skifte det gull og sølv de hadde tatt i hærfang. Brødrene sa det hastet ikke med det før de kom hjem til folk. Tore sa det var ikke skikk og bruk å vente med å skifte hærfang helt til en kom hjem, og la det stå til slik om folk var ærlige. De snakket noen ord om dette, og blev ikke enige. Da vendte Tore sig og gikk, men han hadde ikke kommet langt, før han snudde og sa følget hans skulde vente på ham der. Han ropte på Karle: «Får jeg tale med dig alene,» sa han. Karle gikk bortover til ham. Men da de møttes, stakk Tore spydet i livet på ham, så det stod tvert igjennem. Da sa Tore: «Her skal du få kjenne en bjarkøiing, Karle; og spydet Sels-bane tenker jeg også du skulde kjenne.» Karle dødde straks, og Tore og hans folk gikk tilbake til skibet.

Gunnstein og de andre så Karle falt, de løp straks til og tok liket og bar det til skibet sitt; så tok de ned teltene og landgangsbroen og la ut fra land, siden heiste de seil og seilte sin vei. Tore og hans folk så dette. Da tok de også inn teltene, og så til å bli ferdige så fort de kunde. Men da de skulde heise seil, gikk staget istykker, og seilet falt ned tvers over skibet, og det varte en stund før Tore og folkene hans fikk op seilet for annen gang. Gunnstein og hans folk hadde kommet langt alt, da Tores skib kom i sig. Tore og hans folk tok det slik at de både seilte og rodde, og det samme gjorde Gunnstein.

OLAV DEN HELLIGES SAGA

344

Slik fór begge skibene avsted så fort de kunde dag og natt; men det gikk sent med å nå igjen Gunnstein, for så snart de kom inn i øisundene, blev det lettere å vri sig fram med Gunnsteins skib, men likevel drog Tore innpå dem, så da Gunnstein kom utfor Lenvik, snudde de inn mot land, og løp av skibet og op på land. Litt senere kom Tore og hans folk dit og løp efter dem og jagde dem. Det var en kone som fikk hjulpet Gunnstein og gjemt ham, og folk sier hun var trollkyndig. Tore og hans folk gikk tilbake til skibet og tok alt det

gods som var på Gunnsteins skib, og la stein isteden; så rodde de skibet ut på fjorden og hugg huller i det og søkkte det ned. Så seilte Tore hjem til Bjarkøy.

Gunnstein og følget hans reiste først uten å gi sig til kjenne; de rodde i småbåter og drog videre om natten og lå stille om dagen; slik for de til de var forbi Bjarkøy, og helt til de kom ut av sysselen til Tore. Gunnstein tok først hjem til Langøy, men han blev der ikke lenge, så drog han straks sørover, og stanste ikke før han kom sør i Trondheimen og møtte kong Olav der, og fortalte ham alt det som hadde hendt på Bjarmelandsferden. Kongen gav vondt av sig for hvordan det hadde gått dem; han bød Gunnstein å bli hos sig og sa at han skulde sørge for at Gunnstein fikk opreisning så snart han kunde komme til. Gunnstein tok imot tilbudet med takk, og blev hos kong Olav.